

IMPACTUL CRIZEI ECONOMICE ASUPRA ÎNTEPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI EFICIENȚA UTILIZĂRII METODELOR MANAGERIALE

Lilia TARANENCO, lector magistru, drd., ULIM

Datele statistice demonstrează importanța întreprinderilor mici și mijlocii și impactul acestora în economia națională. Factorii nefavorabili ai mediului extern cum ar fi criza economică, instabilitatea legislativă, politică și concurența puternică influențează negativ activitatea businessului mic și mijlociu din RM, mai mult ca atât le pot duce la faliment.

Recesiunea economică globală, instabilitatea politică și legislativ în domeniul concurenței acerbe sunt doar câteva dintre factorii care agravează situația financiară a IMM-urilor și chiar să le conducă la faliment.

Cuvinte cheie: criza economică, întreprinderi mici și mijlocii, metode manageriale, datele statistice.

Introducere. Statisticile oficiale accentuează importanța întreprinderilor mici și mijlocii și aportul adus în dezvoltarea economiei naționale. Chiar dacă posedă un grad înalt de flexibilitate, factorii nefavorabili ai mediului extern au un impact negativ asupra dezvoltării businessului mic și mijlociu din Republica Moldova. Recesiunea economică globală, instabilitatea politică și legislativă, concurența acerbă, sunt doar unii din factorii care agravează situația financiară a întreprinderilor mici și mijlocii și chiar le duc la faliment.

Textul de bază. Conform datelor Camerei Înregistrării de Stat a Republicii Moldova în anul 2007, 1915 întreprinderi au fost radiate din Registrul de Stat, pe când în anul 2008, numărul acestora a ajuns la cifra de 3001 de întreprinderi sau cu 1086 de întreprinderi mai mult față de anul precedent. În 2009 au dispărut din viața economică a țării 3274 de întreprinderi. Aceste cifre demonstrează impactul negativ al recesiunii economice asupra activității întreprinderilor. Numărul întreprinderilor care falimentează sau își sistează activitatea din inițiativă proprie este în creștere cu câteva sute, de la an la an [6].

ECONOMIC CRISIS IMPACT ON SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE EFFICIENCY OF MANAGERIAL METHODS

Lilia TARANENCO, lector, PhD student, ULIM

Official statistics emphasize the importance of SMEs and their contribution to the development of the national economy. Even if they possess a high degree of flexibility, unfavourable external environment factors have a negative impact on small and medium business development in the Republic of Moldova.

The global economic recession, political instability and legislative fierce competition are just some of the factors that aggravate the financial situation of SMEs and even lead them to bankruptcy.

Key words: economic crisis, small and medium enterprises, management methods, statistical data

JEL classification: C13, C81, G18, L26

Introduction. Official statistics emphasize the importance of SMEs and their contribution to the development of the national economy. Even if they possess a high degree of flexibility, unfavourable external environment factors have a negative impact on small and medium business development in the Republic of Moldova. The global economic recession, political instability and legislative fierce competition are just some of the factors that aggravate the financial situation of SMEs and even lead them to bankruptcy.

Basic content. According to the State Chamber of Registration of the Republic of Moldova in 2007, 1915 companies were removed from the State Register, while in 2008 their number reached 3001 companies or with 1086 companies more than the previous year. In 2009, 3274 enterprises disappeared from the country's economic life. These figures demonstrate the negative impact of the economic downturn on the business activity. Number of bankrupt enterprises or the ones that suspend their activity for their own reasons is growing by several hundred from year to year [6].

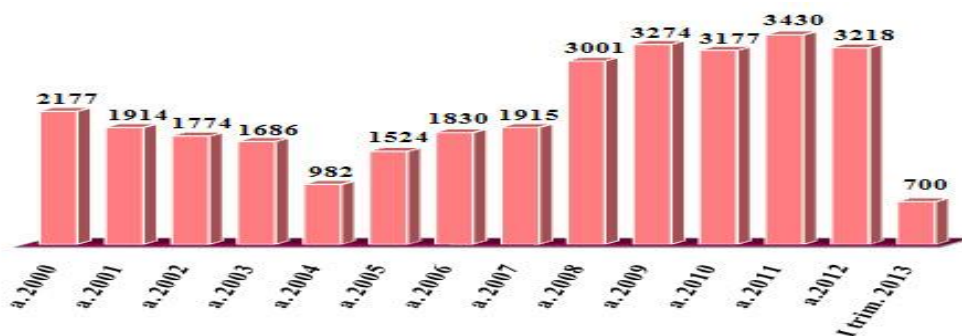

Fig. 1. Numărul întreprinderilor radiate în anii 2000 - I trimestru al anului 2013 / Fig. 1. The number of removed companies in 2000 - I quarter of 2013

Sursa / Source: elaborat în baza sursei [6].

Din numărul total de 3274 de întreprinderi radiate în anul 2009 din registrul de stat, 50% activau în domeniul comerțului, 15% în domeniul transportului, 9% în domeniul hotelurilor și restaurantelor, iar alte 6% în domeniul industriei prelucrătoare [6].

După forma organizatorico-juridică, 79% erau întreprinzători individuali, 13% societăți pe acțiuni, 1,3% cooperative și restul de 4,4% - filiale și reprezentanțe.

Datele oficiale demonstrează că situația nu s-a îmbunătățit nici chiar în perioada de după criză, astfel în primul trimestru al anului 2012, numărul întreprinderilor noi înregistrate a fost în scădere, iar numărul celor radiate din Registrul de Stat a fost în creștere față de trimestrul I 2011. Datele Camerei Înregistrării de Stat arată că în capitală au fost înregistrate cele mai multe întreprinderi, iar numărul întreprinderilor lichidate a fost mai mare în teritorii.

În trimestrul I 2012, oficiile teritoriale au înregistrat 689 întreprinderi, iar oficiul din Chișinău - 1068. Totodată, din Registrul de Stat, au fost radiate un număr de 633 întreprinderi din afara Chișinăului și 219 întreprinderi din Chișinău.

Deși numărul întreprinderilor noi înregistrate a fost în creștere în anul 2012, autorul menționează că acesta nu a atins încă nivelul de dinainte de criză.

Pentru a avea o imagine mai complexă, privind problemele cu care se confruntă întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova și nivelul de utilizare a metodelor și tehnicilor manageriale în condiții de criză, autorul pe parcursul lunii septembrie-noiembrie 2012, a desfășurat un sondaj cu tema „Criza – consecințele ei asupra activității întreprinderilor mici și mijlocii din Republica Moldova și metode de relansare”. Chestionarul a fost adresat personalului administrativ al întreprinderilor micro, mici și mijlocii din Republica Moldova.

Cercetarea a fost realizată prin interviuarea managerilor, contabililor-șefi și contabililor. În chestionar au fost incluse 35 întrebări referitoare la cauzele apariției crizei, consecințele crizei asupra activității întreprinderilor mici și mijlocii din Republica Moldova, inițiativele întreprinderii cu privire la utilizarea diferitelor metode și tehnici de depășire a situației de criză, pregătirea profesională și oportunitățile de stimulare a salariaților, asigurarea securității în muncă și alte aspecte.

În procesul de planificare și organizare a sondajului, autorul a stabilit următoarele etape :

I. Identificarea nevoilor informaționale care sunt determinate de scopul, obiectivul și ipotezele cercetării. Scopul cercetării constă în studierea activității întreprinderilor mici și mijlocii din RM în condițiile de criză și utilizarea metodelor și tehnicilor manageriale de optimizare a situației. Obiectivele cercetării sunt:

- determinarea cauzelor apariției crizei și consecințele ei asupra activității întreprinderilor mici și mijlocii din RM;
- cunoașterea instrumentarului managerial utilizat de întreprinderile mici și mijlocii în condițiile de criză.

II. Definirea colectivității cercetate

Colectivitatea cercetată este reprezentată de întreprinderile micro, mici și mijlocii din Republica Moldova, cu preponderență din municipiul Chișinău.

III. Stabilirea metodei de eșantionare

From the total number of 3274 removed companies from the State Register in 2009, 50% were active in trade, 15% in transport, 9% in hotels and restaurants, and other 6% in manufacturing [6].

After legal form, 79% were individual entrepreneurs, 13% joint stock companies, 1.3% cooperatives and the remaining 4.4% - branches and representative offices.

Official data shows that the situation has not improved even after the crisis, as in the first quarter of 2012, the number of newly registered enterprises has been declining, and the number of those removed from the State Register was up comparing to the first quarter of 2011. Data of the State Chamber of Registration show that the most of companies were registered in the capital and the number of liquidated enterprises was higher in territories.

In the first quarter of 2012, local offices registered 689 companies and the office from Chisinau - 1068. However, from the State Register, a number of 633 enterprises from outside the Chisinau was removed and 219 enterprises from Chisinau.

Although the number of newly registered enterprises has been increasing in 2012, the author states that it has not yet reached the pre-crisis levels.

To have a more complex image, the problems faced by SMEs in the Republic of Moldova and the level of use of management methods and techniques during the crisis, the author during the month of September to November 2012, conducted a survey on the topic "The crisis - its impact on small and medium business from the Republic of Moldova and recovery methods." The questionnaire was addressed to the administrative staff of micro, small and medium enterprises from the Republic of Moldova.

The research was conducted by interviewing managers, accounting officers and accountants. The questionnaire included 35 questions about the causes of the crisis, the consequences of the crisis on small and medium business in Moldova, business initiatives on the use of different methods and techniques to overcome the crisis, professional training and opportunities to stimulate employees, job security and other issues.

During the planning and organization process of the survey, the author has established the following steps:

I. Identification of information needs that are determined by the purpose, objectives and research hypotheses. The purpose of research is to study the small and medium business in Moldova in terms of crisis and the use of management methods and techniques to optimize the situation. The research objectives are:

- Determining causes of the crisis and its impact on small and medium enterprises in the Republic of Moldova;
- Knowledge of the management tools used by SMEs during the crisis.

II. Defining the studied community

The studied community is represented by the micro, small and medium enterprises from the Republic of Moldova, mainly from Chisinau.

III. Establishment of the sampling method

The sampling method is a random probabilistic one which implies that every element of the companies has a

Metoda de eșantionare este cea probabilistă aleatorie care presupune că fiecare element al întreprinderilor are o probabilitate de a fi selectat.

Culegerea informațiilor se efectuează prin metoda sondajului. Tehnica folosită este cea a interviului structurat, tuturor subiecților fiindu-le prezentat același chestionar. Datorită acestei tehnici utilizate nu s-au întâlnit dificultăți în completarea chestionarului prin faptul că s-au evitat non-răspunsurile intervievaților la unele întrebări.

IV. Determinarea mărimii eșantionului

Mărimea eșantionului reprezintă numărul elementelor care sunt supuse investigației și se calculează după formula [5, p. 43]:

$$n = \frac{t^2 \cdot p(1-p)}{e^2} \quad (1)$$

în care: n reprezintă mărimea eșantionului;

t – coeficientul asociat probabilității de garantare a rezultatelor cercetării (valoarea sa este preluată din tabelele statistice);

p – proporția componentelor din eșantion care posedă caracteristica cercetată (deoarece de obicei, valoarea lui "p" nu se cunoaște, ea se consideră egală cu 0,5 pentru a face ca dispersia să aibă valoarea maximă posibilă);

e – eroarea limită admisă.

Deoarece metoda de eșantionare aleasă este probabilistă aleatorie, care presupune că oricare din grupul de întreprinderi mici și mijlocii pot fi selectați, autorul nu a utilizat această formulă de determinare a mărimii eșantionului. Prin urmare, au fost intervievate aleatoriu 100 de întreprinderi, dintre care 46 au constituit întreprinderi micro, 39 au fost întreprinderi mici și 15 întreprinderi medii, indiferent de domeniul de activitate și forma organizatorico-juridică.

V. Elaborarea chestionarului [4, p. 50]

Elaborarea chestionarului reprezintă o etapă primordială în desfășurarea sondajului și necesită o atenție deosebită la formularea întrebărilor. În chestionar sunt folosite câteva tipuri de întrebări și anume întrebări deschise sau numite și postcodificate care nu au variante de răspuns prestabilite.

În chestionar autorul utilizează întrebări semideschise sau cu răspunsuri la alegere, care pot primi un număr limitat de răspunsuri sau se dă o gamă restrânsă de răspunsuri.

În chestionar sunt întrebări dihotomice (cu opțiuni simple, cu două variante de răspuns) și multihotomice (cu mai mult de două variante de răspuns).

VI. Realizarea sondajului

Realizarea sondajului a fost posibilă prin interviul personal, internet și prin poștă. Culegerea informațiilor s-a efectuat în intervalul orelor 9:00 – 16:00, timp de 2 luni de către 1 operator de interviu.

VII. Prelucrarea informațiilor și interpretarea rezultatelor [3, p. 87]

Chestionarul adresat respondenților este analizat de autor, iar rezultatele sondajului sunt reprezentate în figurile de mai jos.

Din populația întreprinderilor active au fost cercetate exhaustiv unitățile cu numărul de salariați cuprinși între 0-9, 10-49 și 50-249. Numărul întreprinderilor mici și mijlocii care au participat la sondaj și repartizarea lor după talie este prezentată în figura de mai jos. Respectiv, aproximativ

probabilitate de a fi selectat.

Information collection is done by the survey method. The used technique is the one from the structured interview, the same questionnaire being presented to all subjects. Due to the use of these techniques, there have not been encountered difficulties in completing the questionnaire by the fact that non-answers of the respondents to some questions were avoided.

IV. Determination of sample size

Sample size is the number of items that are under investigation and are calculated according to the formula [5, p. 43]:

$$n = \frac{t^2 \cdot p(1-p)}{e^2} \quad (1)$$

in which: n is the sample size;

t – coefficient associated to the probability to guarantee the research results (its value is taken from statistical tables);

p – the proportion of the sample components that have the investigated characteristic (as usual, the value of "p" is unknown, it is considered equal to 0.5 in order to make the dispersion to be the maximum possible value);

e – allowed error limit.

Since the selected sampling method is random probabilistic, which means that any of the group of small and medium enterprises can be selected, the author did not use this formula for determining the sample size. Therefore 100 enterprises were randomly surveyed, of which 46 were micro enterprises, 39 were small and 15 medium enterprises, regardless of their field of activity and legal form.

V. Development of the questionnaire [4, p. 50]

Questionnaire development is a crucial step in conducting the survey and requires special attention to the wording of the questions. Several types of questions are used within the questionnaire, namely open questions or called and post-coded that has no default answers.

During the survey, the author uses semi-open questions or with answers at choice that can receive a limited number of answers or there are given a limited range of responses.

In the questionnaire there are dichotomous questions (with simple options, two answers) and multihotomous (with more than two answers).

VI. The survey

The survey was made possible through the personal interview, the Internet and by mail. Information collection was performed between 9:00 - 16:00 for 2 months by one interviewer.

VII. Information processing and interpretation of results [3, p. 87]

The questionnaire addressed to respondents is analyzed by the author, and the results of the survey are shown in the figures below.

From the population of active enterprises, there have been exhaustively studied the units with the number of employees between 0-9, 10-49 and 50-249. The number of SMEs that participated in the survey and their distribution by size is shown in the figure below.

jumătate din participanții la sondaj au fost întreprinderile micro deținând o pondere de 46% cu un număr de salariați cuprinși între 0 și 9. Întreprinderile mici cu un potențial uman cuprins între 10 și 49 de salariați au constituit 39 de unități sau 39%, iar întreprinderile medii au fost reprezentate de 15 de agenți economici sau 15% cu un număr de angajați cuprinși între 50 și 249.

Consequently, about half of the respondents were micro enterprises having a share of 46% with a number of employees between 0 and 9. Small businesses with a human potential between 10 and 49 employees were 39 units or 39% and medium enterprises were represented by 15 economic agents or 15% with a number of employees between 50 and 249.

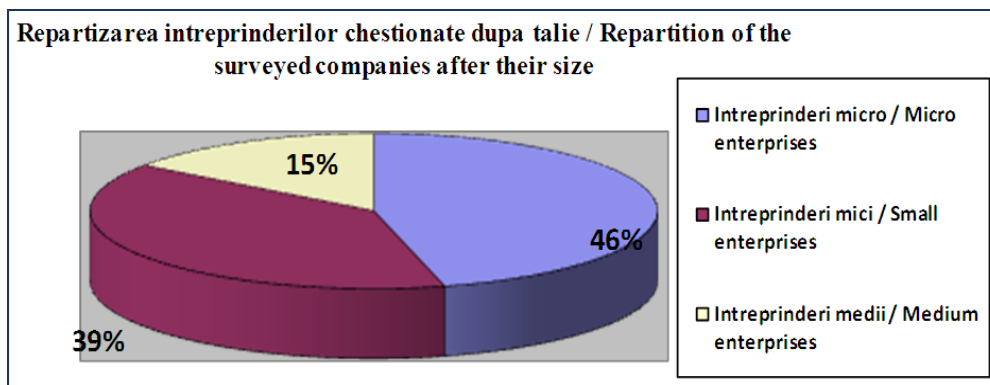

Fig. 2. Ponderea întreprinderilor chestionate după talie / Fig. 2. The share of surveyed companies after their size

Sursa / Source: Elaborat de autor / Developed by the author.

Un criteriu important de clasificare a întreprinderilor chestionate este genul principal de activitate. Prin urmare, ponderea întreprinderilor chestionate după domeniile de activitate sunt reprezentate în Tabelul 1. Autorul menționează că ponderea cea mai mare din totalul întreprinderilor chestionate îl dețin structurile antreprenoriale mici și mijlocii care au genul principal de activitate construcțiile de instalații și rețele tehnico-edilitare fiind în număr de 18 de unități, întreprinderile care se ocupă cu comerțul cu amănuntul a produselor alimentare cu o pondere de 15% sau 15 întreprinderi și cele care își desfășoară activitatea în domeniul serviciilor hoteliere cu o pondere de 11% sau 11 unități. Celelalte IMM care au alte genuri de activitate dețin o pondere mai mică din totalul întreprinderilor chestionate.

An important criterion for the classification of surveyed enterprises is the main type of activity. Consequently, the share of surveyed enterprises by the field of activity is represented in Table 1. The author notes that the largest share of all surveyed enterprises are small and medium business structures with the main activity like construction of facilities and public utility networks. They account for 18 units. Firms dealing with retail of food products have a share of 15% or 15 companies and those which operate in the hotel industry with a share of 11% or 11 units. Other SMEs who have other types of activity have a lower share of all surveyed enterprises.

Tabelul 1/ Table 1

Ponderea întreprinderilor mici și mijlocii chestionate după domeniul de activitate / Share of surveyed SMEs by their area of activity

Nr.	Domeniul principal de activitate / Main area of activity	Ponderea întreprinderilor în total întreprinderi chestionate, / The share of enterprises of total surveyed companies, %
1.	Hoteluri și restaurante / Hotels and restaurants	11
2.	Activitatea de turism / Tourism activity	7
3.	Cultura plantelor cerealiere / Culture of cereal crops	2
4.	Comerțul cu amănuntul a produselor alimentare / Retail trade of food products	15
5.	Comerțul cu autovehicule și accesorii auto / Trade with motovehicles and auto accessories	6
6.	Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte / Manufacture of clothings	5
7.	Tăierea pietrei din roci de calcar / Limestone stone cutting	1
8.	Transportul auto internațional de mărfuri / International transportation of goods	8
9.	Activități de testări și analize tehnice / Testing and technical analysis activities	2
10.	Colectarea datoriilor / Debt collection	6
11.	Predarea limbilor străine / Foreign language teaching	3
12.	Construcții de instalații și rețele tehnico-edilitare / Plant construction and public utility networks	18
13.	Servicii arendă / Rental services	2
14.	Construcții și repararea clădirilor / Construction and repair of buildings	8
15.	Prelucrarea metalelor / Metalworking	1
16.	Servicii balneare / Spa services	5
	Total / Total	100

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

După forma organizatorico-juridică a întreprinderilor care au participat la sondaj cei mai mulți agenți economici și anume 89 la număr au constituit Societățile cu Răspundere Limitată (SRL) deținând respectiv o pondere de 89% din total, 6 de întreprinderi au fost Întreprinderi Individuale (ÎI) sau 6%, fiind cu 83 de întreprinderi mai puține decât SRL. Societățile pe Acțiuni au fost reprezentate de 4 întreprinderi (sau 4%) fiind încadrate după talie, în categoria întreprinderilor medii. Cooperativele de Producție au constituit doar 1% din totalul întreprinderilor intervievate.

According to the legal form of enterprises that have participated at the survey, the most of economic agents ie 89 were the limited liability companies (LLC) holding a share of 89% of the total, 6 enterprises were Individual enterprises (IE) or 6%, being with 83 companies fewer than LLC. Joint Stock Companies were represented by four companies (or 4%) being classified by the size in the category of medium sized enterprises. Production cooperatives accounted for only 1% of all surveyed businesses.

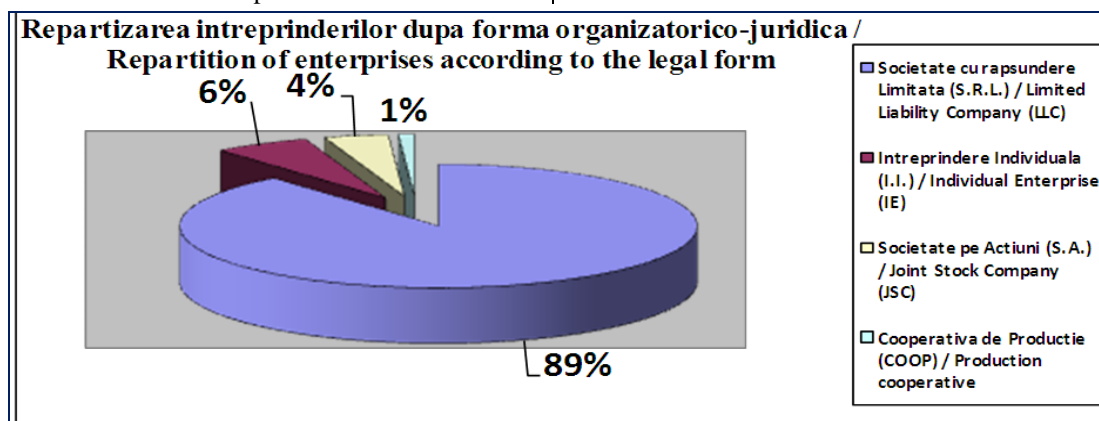

Fig. 3. Ponderea întreprinderilor chestionate după forma organizatorico-juridică /

Fig. 3. The share of surveyed enterprises according to their legal form

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

Alt criteriu important de stratificare a întreprinderilor mici și mijlocii care au participat la eșantion este principiul teritorial. Aria geografică a cercetării a fost municipiul Chișinău, municipiul Bălți, orașele Orhei, Florești, Cahul, orașelul Vadul-lui-Vodă, raioanele Glodeni, Dubăsari, Criuleni, Ialoveni, Anenii-Noi. Respectiv, majoritatea întreprinderilor și anume 74% au fost din municipiul Chișinău, 9% din ÎMM intervievate au fost din municipiul Bălți. O pondere mai mică au avut întreprinderile din orașelul Vadul-lui-Vodă cu 3% din totalul ÎMM chestionate, orașele Orhei, Florești și Cahul deținând respectiv o valoare de 2%, 2% și 1%. Întreprinderile care au participat la sondaj din raioanele Glodeni, Dubăsari, Criuleni, Ialoveni, Anenii-Noi au înregistrat o cotă de 2%, 1%, 1%, 2% și respectiv 3%.

Analiza rezultatelor sondajului efectuat demonstrează că, recesiunea reprezintă un fenomen care perturbă activitatea majorității întreprinderilor din RM, iar consecințele acesteia sunt destul de nefaste. De asemenea, nivelul de cunoaștere și aplicare de către întreprinderi a metodelor și tehnicilor manageriale în situații de criză este slab dezvoltat.

La întrebarea adresată „Activitatea întreprinderii a fost afectată de criza din perioada anilor 2008-2009?” 86% din respondenți au afirmat că activitatea întreprinderii a fost afectată de criză și doar 14% din respondenți au afirmat că nu au simțit efectele crizei economice. Întreprinderile mici și mijlocii influențate de recesiune sunt cele care activează în domeniul construcțiilor, serviciilor hoteliere, turism, transportul internațional de mărfuri, comerțul cu autovehicule și altele. Analizând domeniile de activitate a întreprinderilor care nu au fost afectate de criză, se observă că acestea activează în așa domenii precum: comerțul cu amănuntul, prestarea serviciilor de arendă sau colectarea datoriilor debitoare.

Another important criterion for stratification of SMEs that have participated in the sample is the territorial principle. The geographical area of the research was Chisinau, Balti, Floresti, Cahul, Vadul-lui-Voda, Glodeni, Dubasari, Criuleni, Ialoveni, Anenii Noi. Consequently, most companies or 74% were from Chisinau, 9% of the surveyed SMEs were from Balti. A lower proportion had the businesses from Vadul lui Voda with 3% of the total surveyed SMEs, Orhei, Floresti and Cahul with a value of 2%, 2% and 1%. Companies that have participated in the survey from Glodeni, Dubasari, Criuleni, Ialoveni, Anenii Noi registered a share of 2%, 1%, 1%, 2% and respectively 3%.

Analysis of the survey results shows that the recession is a phenomenon that disturbs the activity of most businesses in Moldova, and its consequences are quite harmful. Also, the level of knowledge and application by enterprises of management methods and techniques in crisis situations is underdeveloped.

At the question "Was the enterprise activity affected by the crisis in the years 2008-2009?" 86% of respondents said that the business was affected and only 14% of respondents said they did not feel the effects of the economic crisis. SMEs affected by the recession are active in the areas of construction, hotel, tourism, international goods trade, motor vehicles trade and others. Analyzing the fields of business that have not been affected by the crisis, it appears that they are active in areas such as retail, rental services and collection of receivable accounts.

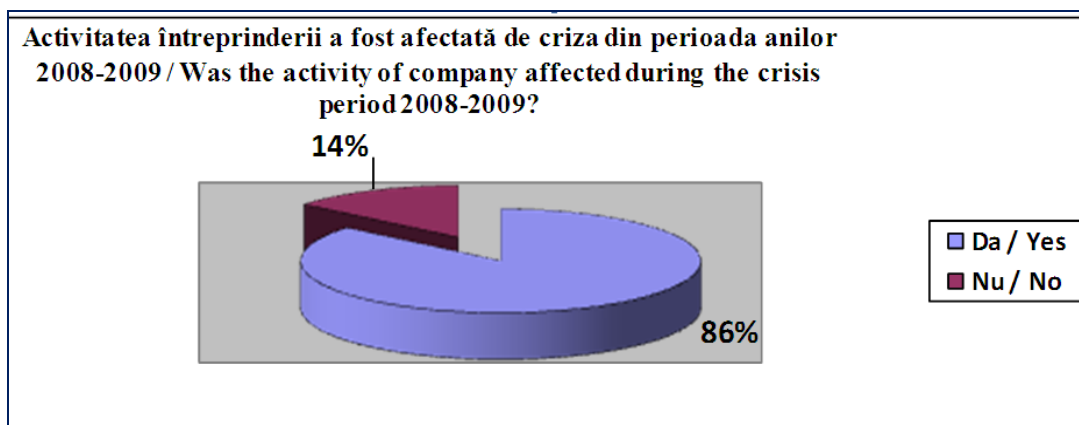

Fig. 4. Activitatea întreprinderii a fost afectată de criza din perioada anilor 2008-2009? / Fig. 4. Was the enterprise activity affected by the crisis in the years 2008-2009?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea adresată „Care au fost factorii care au condus la apariția crizei în cadrul întreprinderii?” 58% din respondenți au afirmat că motivul principal a fost scăderea cererii din partea cumpărătorilor la produsele (serviciile, lucrările) întreprinderii, 26% - politica dură a statului în domeniul sistemului fiscal, 8% din întreprinderile intervievate consideră că administrarea incorectă a bugetului întreprinderii a provocat apariția crizei și 8% din respondenți au specificat alți factori precum creșterea prețurilor la motorină, piese de schimb, asigurări, instabilitatea politică și lipsa investițiilor.

At the question "What were the factors that led to the crisis in the enterprise?" 58% of respondents said that the main reason was the decline in demand from buyers of products (work, services) of the company, 26% - tough state policy regarding the tax system, 8% of surveyed businesses considered that the incorrect management of enterprise's budget caused the crisis and 8% of respondents specified other factors such as rising of oil prices, spare parts, insurance, also political instability and lack of investment.

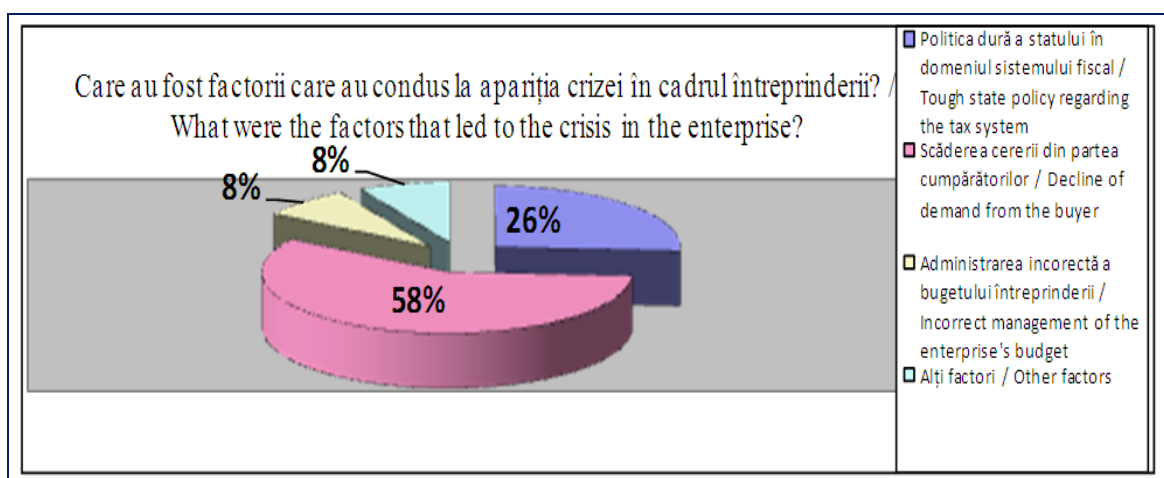

Fig. 5. Care au fost factorii care au condus la apariția crizei în cadrul întreprinderii? / Fig. 5. What were the factors that led to the crisis in the enterprise?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

Fiind propusă spre alegere varianta de răspuns „În rezultatul apariției crizei, numărul de salariați a înregistrat următoarele modificări: a. Numărul de salariați a fost redus, b. Numărul de salariați a fost majorat, c. Numărul de salariați a rămas neschimbat” 44% din totalul întreprinderilor chestionate au afirmat că numărul de salariați a fost redus, 52% au susținut că numărul de salariați a rămas neschimbat și la doar 4% din totalul întreprinderilor numărul de salariați a fost majorat în rezultatul recesiunii economice.

Being proposed the response to be chosen "As a result of the crisis, the number of employees has had the following changes: a. Number of employees was reduced, b. Number of employees was increased, c. Number of employees remained the same" 44% of all surveyed businesses said that the number of employees was reduced, 52% said that the number of employees remained unchanged and only 4% of all enterprises that the number of employees has increased as a result of the economic downturn.

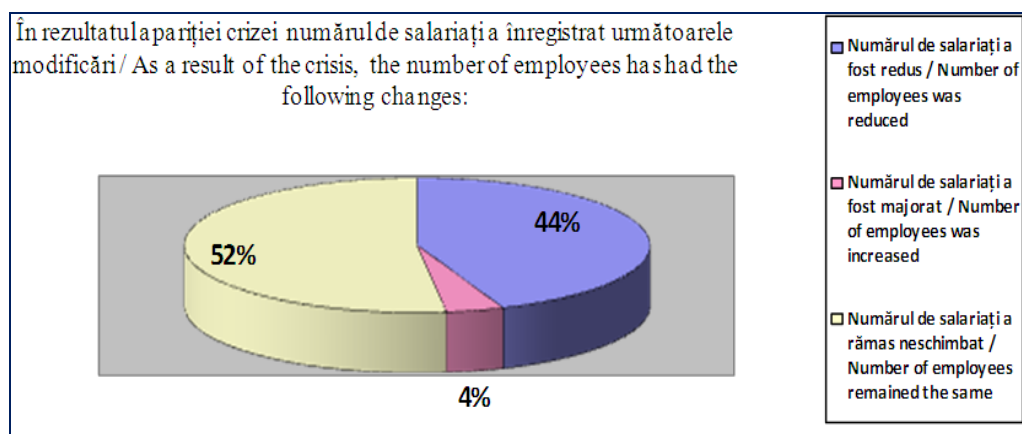

Fig. 6. Modificările numărului de salariați în rezultatul apariției crizei /
Fig. 6. Modifications in the number of employees as a result of the crisis

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea adresată „Care au fost efectele crizei asupra activității întreprinderii?” 40% din respondenți au afirmat că apariția crizei a determinat scăderea volumului vânzărilor, 20% din respondenți au considerat că criza a provocat creșterea numărului de controale de stat, 12% din respondenți au întrerupt relațiile contractuale cu partenerii strategici, 10% au întâlnit dificultăți în obținerea tot mai grea a creditelor, 10% au acumulat datoriile față de furnizori, 8% au acumulat datoriile față de clienți.

Totodată, criza a avut și unele efecte pozitive asupra activității unor întreprinderi. Spre exemplu, în procesul de interviu al unor întreprinderi mici, domeniul de activitate al cărora este colectarea datoriilor, s-a constatat că apariția crizei în societate a dus la creșterea numărului de clienți și a volumului vânzărilor, datorită faptului că în perioada de criză valoarea datoriilor a crescut.

At the question "What were the effects of the crisis on company's activity?" 40% of respondents said that the crisis led to a drop in sales volume, 20% of respondents felt that the crisis has caused the increase of state controls, 12% of respondents discontinued contractual relationships with strategic partners, 10% have encountered difficulties in obtaining credit, 10% had debts to suppliers, 8% had debts to customers.

The crisis has had some positive effects on the activity of some enterprises. For example, during the interviewing process of some small businesses, whose area of activity is debt collection, it was found that the crisis in society has increased the number of customers and sales volume, due to the fact that during the crisis the debt value increased.

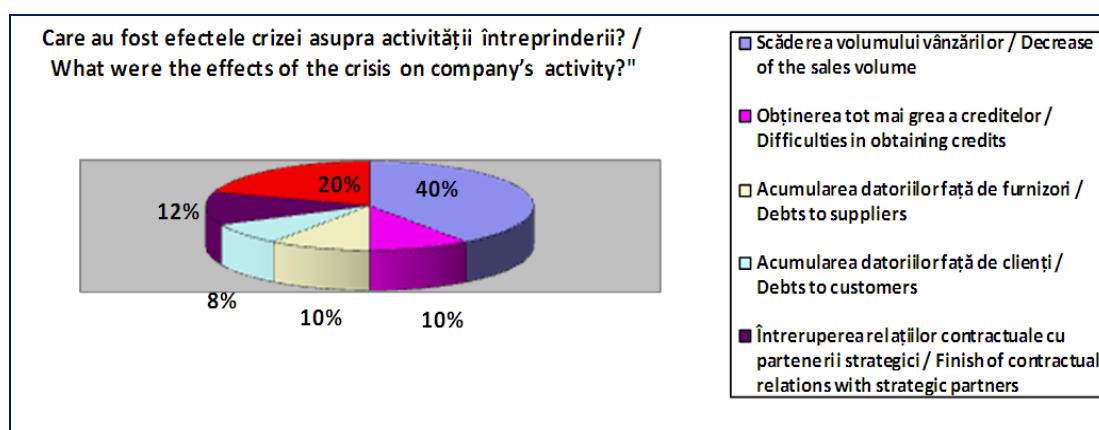

Fig. 7. Care au fost efectele crizei asupra activității întreprinderii? /
Fig. 7. What were the effects of the crisis on company's activity?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea adresată „Ce măsuri ați întreprins în vederea supraviețuirii întreprinderii în rezultatul recesiunii?” 30% din respondenți au afirmat că pentru a ieși din situația de criză au fost nevoiți să reducă costurile administrative, 26% din respondenți au redus costurile de producție, 16% au redus salariile personalului, 12% au solicitat credite de la bănci sau de la asociații de credit și împrumut, 8% au redus numărul de

At the question "What steps did you take for survival of the company as a result of recession?" 30% of respondents said that to get out of the crisis, they have been forced to reduce administrative costs, 26% of respondents have reduced production costs, 16% have reduced staff salaries, 12% have requested loans from banks or unions of credit and loan, 8% reduced the number

salariați, 6% au redus timpul de muncă al salariaților și numai 2% din respondenți au afirmat că pentru a supraviețui au utilizat metode agresive de marketing.

Nici o întreprindere din cele intervievate nu a solicitat ajutor din partea statului pentru a ieși din situația de criză.

of employees, 6% reduced working time of employees and only 2% of respondents said that in order to survive they have used aggressive marketing methods.

None of the interviewed companies ask for help from the state to get out of the crisis situation.

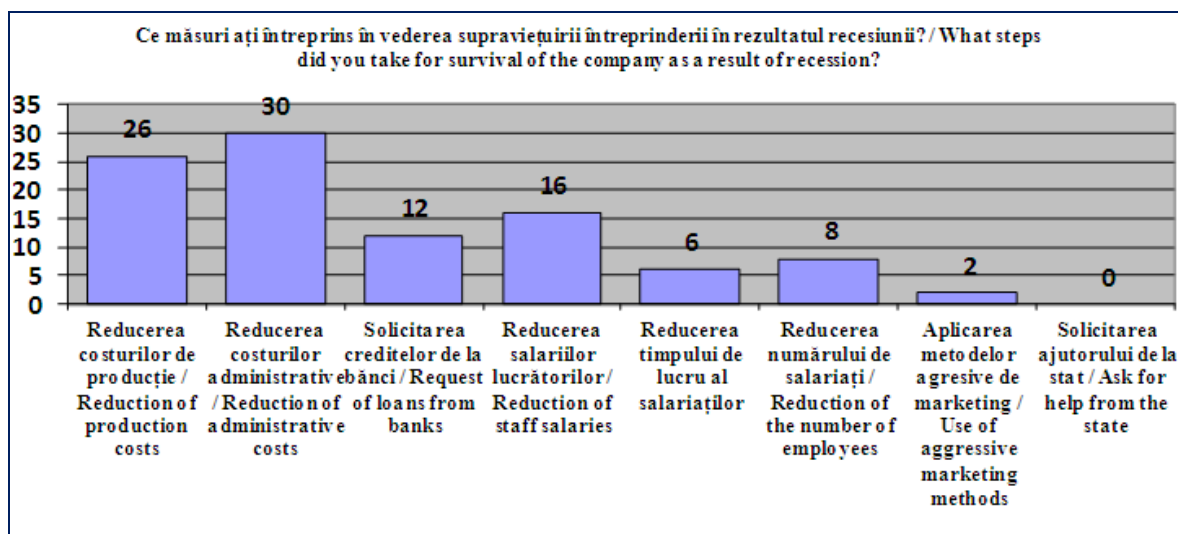

Fig. 8. Ce măsuri ați întreprins în vederea supraviețuirii întreprinderii în rezultatul recesiunii? /

Fig. 8. What steps did you take for survival of the company as a result of recession?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea „În cazul în care a-ți solicita ajutor din partea statului, ce măsuri de protecție ar încuraja activitatea întreprinderii în situație de criză?” 36% din respondenți speră la reducerea impozitelor și taxelor și 22% la reducerea corupției și a birocrăției. 20% din respondenți consideră ca măsură de protecție din partea organelor publice diminuarea controalelor de stat, iar 14% din respondenți doresc credite mai accesibile prin reducerea ratelor dobânzilor. 6% din cei intervievați consideră că implicarea statului poate garanta o concurență loială pe piață și doar 2% sunt de părerea că neimplicarea statului în activitatea întreprinderii este soluția cea mai potrivită.

At the question "If you would ask for help from the state, what protection methods should encourage the business activity in crisis situation?" 36% of respondents hoped in reducing taxes and 22% in reducing corruption and bureaucracy. 20% of respondents believe that protection methods of the public bodies is to reduce state controls and 14% of respondents want more affordable loans by reducing interest rates. 6% of respondents consider that state involvement can ensure fair competition in the market and only 2% believe that the non-involvement of the state in the business is the best solution.

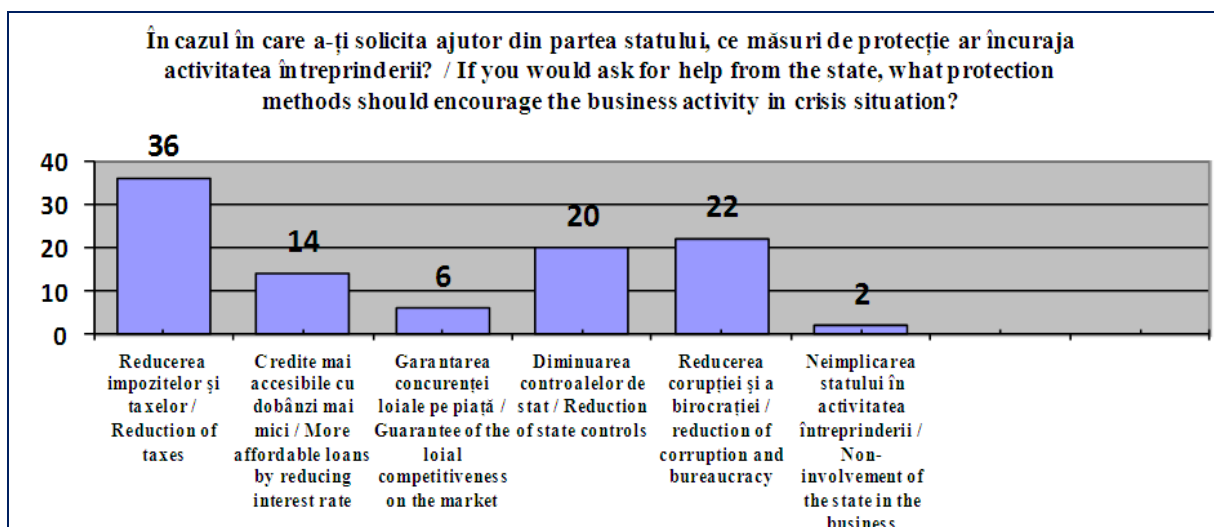

Fig. 9. Ce măsuri de protecție din partea statului ar încuraja activitatea întreprinderii? /

Fig.9. If you would ask for help from the state, what protection methods should encourage the business activity in crisis situation?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea adresată „Întreprinderea organizează programe de instruire a personalului, calificări, stagieri în țară sau peste hotare?” 36% din cei intervievați au răspuns că întreprinderea uneori contribuie la creșterea calificării personalului, 24% au afirmat că la întreprinderi se organizează deseori diferite programe de instruire a salariaților, 20% susțin că întreprinderile rareori participă la astfel de programe, 12% - întotdeauna și 8% din cei intervievați niciodată nu utilizează astfel de metode de formare a personalului.

At the question "Does the company organize staff training, qualifications and training courses in the country or abroad?" 36% of those surveyed responded that the company sometimes helps to increase the staff skills, 24% said that the companies are often organizing various programs training of employees, 20% said that businesses rarely participate in such programs, 12% - always and 8% of those surveyed never use such methods to train staff.

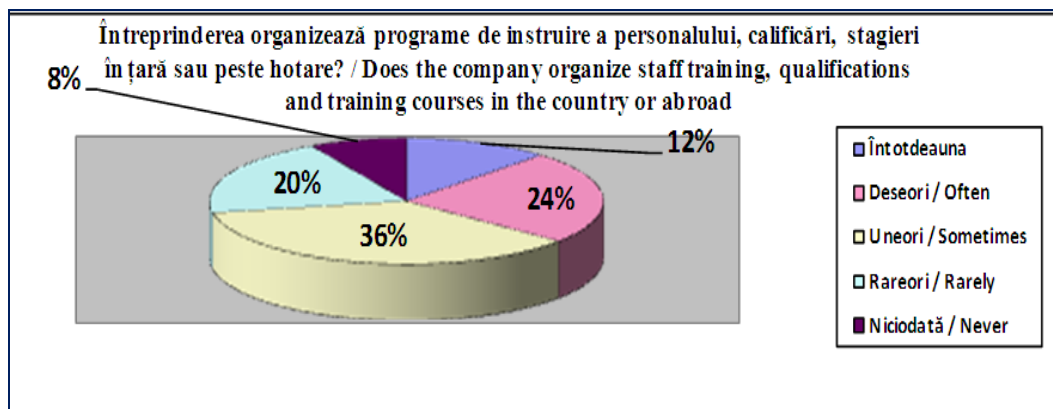

Fig. 10. Întreprinderea organizează programe de instruire a personalului, calificări, stagieri în țară sau peste hotare? / Fig. 10. Does the company organize staff training, qualifications and training courses in the country or abroad? Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea „Prin ce modalități conducătorul stimulează munca salariaților în întreprindere?” 38% din respondenți au afirmat că salariații sunt motivați printr-un program de muncă avantajos, 28% susțin că personalul are condiții bune de muncă, 22% consideră că angajații sunt stimulați prin salarii atractive, 10% din respondenți afirmă că conducătorii nu stimulează munca salariaților și doar 2% susțin că salariații sunt motivați prin acordarea diverselor premii.

At the question "In what ways leader stimulates the employees work?" 38% of respondents said that employees are motivated through a great job programme, 28% say that the staff has good working conditions, 22% believe that employees are encouraged by attractive salaries, 10% of respondents said that leaders do not stimulate employees' work and only 2% said that employees are motivated by being provided various prizes.

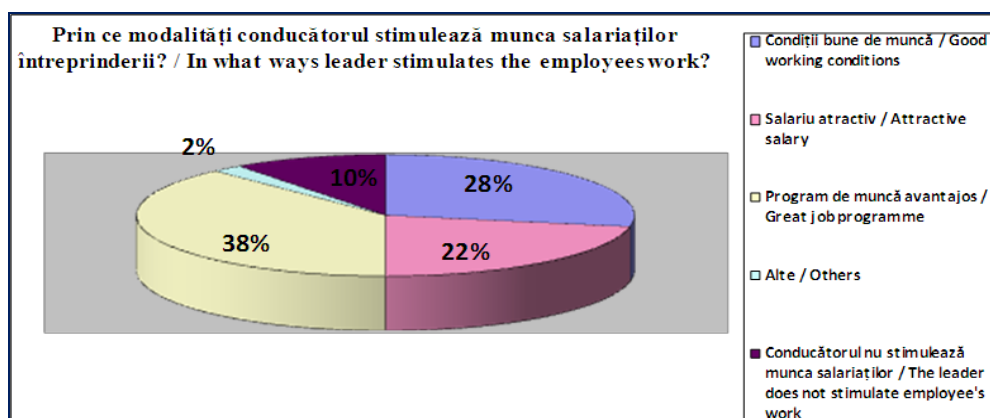

Fig. 11. Prin ce modalități conducătorul stimulează munca salariaților în întreprindere? / Fig.11. In what ways leader stimulates the employees work? Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea „Cum sunt luate deciziile în cadrul întreprinderii?” 42% din totalul întreprinderilor interievate afirmă că conducătorul ia singur toate deciziile fără a se consulta cu subordonații săi, mai mult de jumătate și anume 58% susțin că conducătorul implică angajații în luarea deciziilor în întreprindere și nici un conducător din cei chestionați nu lasă subordonaților săi întreaga libertate de decizie.

At the question "How are the decisions made within the company?" 42% of surveyed companies said that the manager takes all decisions without consulting with his subordinates, more than half ie 58% say that the leader involves employees in decision making and none of the managers that was interviewed does not give his subordinates the entire decision making.

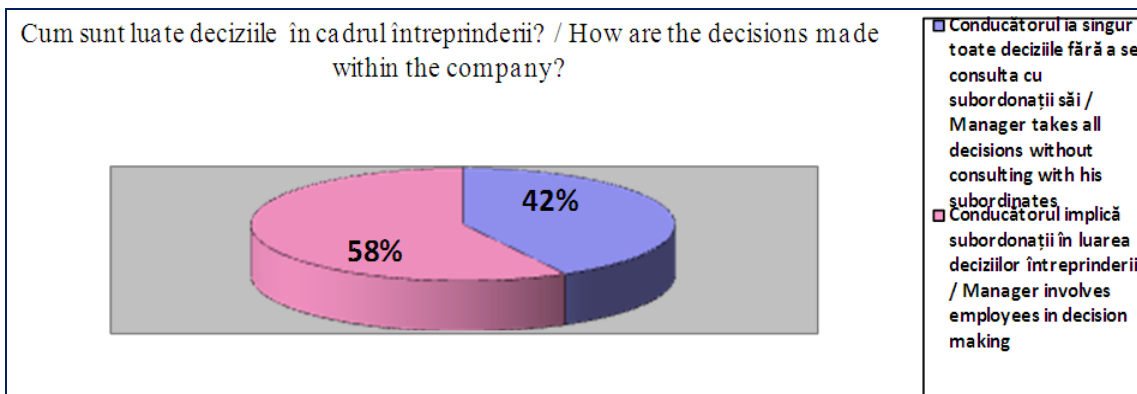

Fig. 12. Cum sunt luate deciziile în cadrul întreprinderii ? /

Fig. 12. How are the decisions made within the company?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea „Conducătorul deleghează îndeplinirea anumitor sarcini salariaților întreprinderii?” mai mult de jumătate din cei intervievați (68%) au afirmat că conducătorul deleghează deseori îndeplinirea sarcinilor salariaților, 14% - uneori, 12% - întotdeauna, 4% - rareori și 2% - niciodată.

Being asked the question "Does the leader delegate certain tasks to employees?" more than half of the respondents ie 68% said they often delegate tasks to employees, 14% - sometimes 12% - always 4% - rarely, 2% - never.

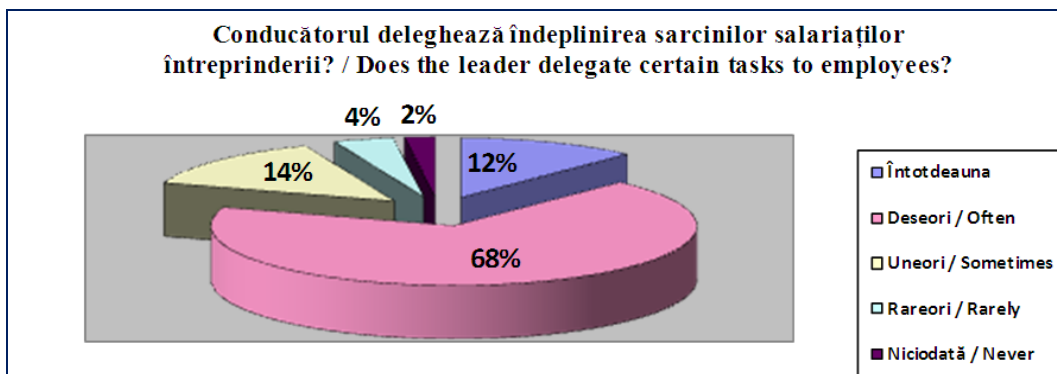

Fig. 13. Conducătorul deleghează îndeplinirea anumitor sarcini salariaților întreprinderii? /

Fig. 13. Does the leader delegate certain tasks to employees?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

La întrebarea „Conducătorul asigură liniștea și confortul necesar salariaților întreprinderii?” 40% din întreprinderile interviuate au afirmat că conducătorul asigură deseori liniștea necesară salariaților întreprinderii, 28% susțin că uneori, 12% – întotdeauna, 12% – rareori și 8% – niciodată.

At the question "Does the leader ensure the peace and necessary comfort for the employees?" 40% of surveyed companies said that the leader often provides company's employees with peace of mind, 28% said sometimes, 12% – always 12% – rarely, 8% – never .

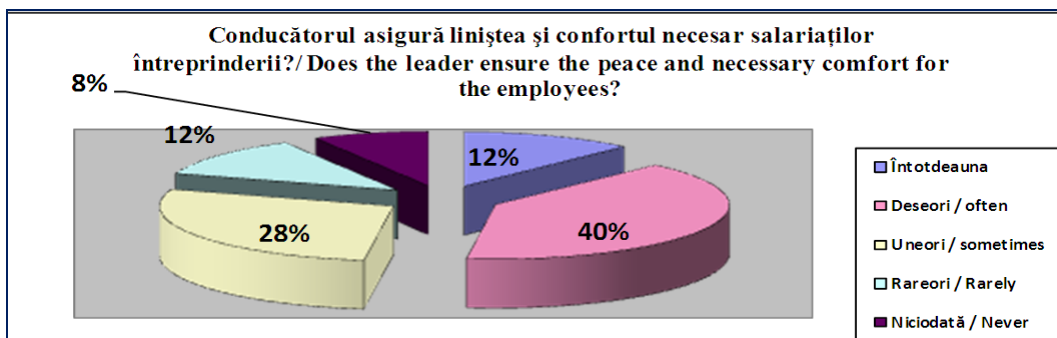

Fig. 14. Conducătorul asigură liniștea și confortul necesar salariaților întreprinderii? /

Fig. 14. Does the leader ensure the peace and necessary comfort for the employees?

Sursa/ Source: Elaborat de autor/ Developed by the author.

Concluzii. Prin urmare, în rezultatul efectuării sondajului, autorul poate constata că din totalul întreprinderilor din Republica Moldova, întreprinderile mici și mijlocii au fost cel mai afectate de criza economică, iar 86% din totalul ÎMM-urilor chestionate reprezintă un procentaj impunător. Pentru ele criza reprezintă procesul de dezvoltare neuniformă a activității care a determinat scăderea volumului vânzărilor, creșterea numărului de controale de stat, reducerea numărului de salariați.

Metodele manageriale utilizate de întreprinderile mici și mijlocii nu permit întotdeauna crearea cu succes a strategiilor de ieșire din criză [2, p. 124]. În calitate de instrument al metodei manageriale economice utilizate de ÎMM în perioada de criză, o atenție deosebită se acordă reducerii costurilor de producție, însă nu pe seama perfecționării tehnologiilor, apariției inovațiilor, creșterii calificării productivității muncii, ci pe seama reducerii calității produselor sau serviciilor acordate. În acest sens, 30% din respondenți au afirmat că pentru a ieși din situația de criză au fost nevoiți să reducă costurile administrative și 26% să reducă costurile de producție.

În calitate de instrument al metodei manageriale administrative aplicat de întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova poate fi reprezentat prin intermediul deciziilor luate de conducător sau prin intermediul ordinului conducătorului. Mai puțin de jumătate din întreprinderile chestionate și anume 42% afirmă că în procesul de luare a deciziilor în cadrul întreprinderilor, conducătorii iau singuri toate deciziile fără a se mai consulta cu angajații și 58% susțin că conducătorii implică subordonații în luarea deciziilor administrative [1, p. 76].

Dacă unele metode manageriale economice și organizatorico-administrative sunt utilizate de întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova pentru a ieși din situația de criză, atunci metodele social-psihologice nu prezintă interes pentru managerii moldoveni. Mai mult ca atât, prima acțiune pe care o întreprind managerii în rezultatul apariției crizei este reducerea numărului de salariați, 44% din totalul respondenților utilizează această metodă. Sondajul demonstrează că doar 12% din totalul întreprinderilor chestionate contribuie întotdeauna la creșterea calificării personalului și 24% organizează deseori diferite programe de instruire a salariaților.

Conclusions. Therefore, due to the results of the survey, the author can say that of the total Moldovan enterprises, small and medium enterprises have been most affected by the economic crisis, while 86% of the surveyed SMEs have an impressive percentage. For them, the crisis represents the uneven development of the activity that resulted in a decrease in sales volume, increasing of state controls, reducing the number of employees.

Management methods used by small and medium enterprises do not always allow creating a successful strategy for stepping out the crisis [2, p. 124]. As an instrument of economic management methods used by SMEs during the crisis period, a particular attention is given to reduce production costs, but not at the expense of improving technologies, on innovation, increase productivity skills, but due to a lower quality of products or provided services. In this regard, 30% of respondents said that to get out of the crisis they have been forced to reduce administrative costs and 26% to reduce productive costs.

As an instrument of administrative management method applied by SMEs in Moldova can be represented by the decisions taken by management or by the manager. Less than half of the surveyed companies ie 42% say that in the decision making process within companies, managers take all the decisions themselves without further consulting with employees and 58% say that leaders involve subordinates in decision-making processes [1, p. 76].

If some methods of economic and administrative-organizational management are used by small and medium enterprises in the Republic of Moldova to step out the crisis situation, then the social-psychological methods have no interest for Moldovan managers. Moreover, the first action that managers take on the crisis is reducing the number of employees, 44% of respondents use this method. The survey shows that only 12% of all surveyed businesses always contribute to staff training and 24% often organizes various training programs for employees.

Referințe bibliografice/References

1. NICOLESCU, O. *Managementul întreprinderilor mici și mijlocii. Concepte, metode, aplicatii, studii de caz.* București: Ed. Economica, 2001. 448 p. ISBN 973-590-429-2.
2. NICOLESCU, O., VERBONCU, I. *Metodologii manageriale.* București: Ed. Universitară, 2008. 383 p. ISBN 978-973-749-481-8.
3. NICULESCU-ARON, I.G. *Sondajul statistic în cercetarea forței de muncă.* București: Ed. ASE, 2005. 285 p.
4. POROJAN, D., CIOCĂNEL, B. *Bazele sondajului.* București: Ed. Irecson, 2006. 411 p. ISBN 978-973-7694-13-3.
5. PRUTIANU, Ș. *Cercetarea de marketing.* Iași: Polirom, 2002. 281 p.
6. Camera Înregistrării de Stat [accesat 8 mai 2013]. Disponibil: <http://www.cis.md/content/6>

Recomandat spre publicare: 20.03.2013